

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ОБЩА, ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА, РАЗВИТИЙНА И ЗДРАВНА
ПСИХОЛОГИЯ“

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.пс.н. Соня Карабельова

на докторската дисертация на тема:

„ЕГО СЪСТОЯНИЯ И ЖИТЕЙСКИ ПОЗИЦИИ В ПРОФЕСИОНАЛНАТА
РЕАЛИЗАЦИЯ НА ЛИЧНОСТТА“

Автор на дисертационния труд: СЕЗГИН МЮМЮН БЕКИР

Сезгин Бекир завършва през 2001 г. магистърска степен по Психология в СУ „Св. Кл. Охридски“ със специализации по Клинична психология и Трудова и организационна психология. След успешно издържан конкурс през 2015 г. той е зачислен за задочен докторант в Институт за изследване на населението и човека към БАН.

Представената за рецензиране дисертация е в областта на утвърдената в практиката научно-изследователска област на психологията на личността, чиито идеи и теми непрекъснато се обогатяват и развиват. Основна цел на психологията на личността е свързана със задълбочаване на самопознанието, което допринася за избора и планирането на кариера и професионалната реализация в непрекъснато променящата се външна среда, както и за повишаване на чувството за удовлетвореност през цялостния жизнен път на индивида.

Темата на разработката е значима от гледна точка на оптималното психично функциониране и повишаване на чувството за благополучие. Актуалността на проблематиката се повишава от факта, че проучването е ориентирано към изследване на кариерния избор и различията в успеха и удовлетвореността от кариерата, които са значимо свързани с

личностните характеристики, ценностните ориентации и предпочитания.

В тези интерпретативни рамки акцентът е поставен върху изясняване на взаимовръзките между личността и житейските позиции като личностни детерминанти на поведението от гледна точка на професионалната реализация.

Дисертацията е разработена в рамките на 164 стандартни страници и съдържа две части, структурирани от гледна точка на теоретичното и емпиричното изследване на проблематиката. Още в началото бих искала да изтъкна фактът, че Сезгин Бекир използва 228 литературни източника, от които 37 на кирилица и 191 на латиница. Цитираните източници са релевантни и представителни за изследваната проблематика.

В теоретичен план целта на дисертационното изследване представя задълбочен анализ на концепциите за личността, изучаването на его състоянията и житейските позиции като личностни детерминанти на поведението, кариерата и професионалната реализация и включва обзор на емпиричните изследвания по темата. Теоретичната постановка се фокусира върху основните личностни конструктори в транзакционния анализ, който включва его състоянията на личността като родител, възрастен и дете, както и житейските позиции като двудименсионален конструктор, обхващащ едновременно позитивни и отрицателни нагласи за себе си и другите. Искам да подчертая, че това е едно от първото по рода си изследване за българската социокултурна среда, като за анализирани термини докторантът се позовава на огромното разнообразие и богатство от поведенчески и психологически прояви, на много и различни ценности, свързани с тях, които имат специфичен, но и дуалистичен характер. Те засягат както глобални, така и личности възприятия за кариерата и кариерния успех, които се отнасят до различните аспекти на личността както на работното място, така и извън него. В този смисъл се включват убеждения и прояви в поведението, които са в унисон с идеите за качеството на професионалния живот като многоизмерен конструктор. Основните фактори са удовлетвореност от работата, ангажираност с работата, мотивация, производителност, здраве, безопасност и благополучие, сигурност на работното място, развитие на компетентностите и равновесие между професионалния и личния живот. Те се разглеждат като взаимосвързани и допринасят за личностното израстване. Основното тезисно допускане е, че всички функционални его състояния и житейски позиции имат значим директен или индиректен ефект върху професионалната реализация и субективното чувство за успех в кариерата.

Прави впечатление, че изложението на факторите за повлияване е последователно от гледна точка на комбинаторното им естествено наслагване във функционални модели, което обуславя взаимовръзките между тях.

От всичко представено в теоретичната част може да се направи заключението, че Сезгин Бекир демонстрира изявен стремеж към задълбочаване на знанията и уменията си. Той с лекота усвоява теоретични конструкции и понятийни схеми, като проявява способност от обемен научно-изследователски материал да синтезира конкретни и потенциално приложими идеи.

Във **втора глава** на разработката С. Бекир представя теоретичната рамка на проучването, целта, хипотезите, задачите, процедурата на емпиричното изследване, използваните инструменти и методи за проверка на изследователските хипотези. Докторантът си поставя за цел да верифицира допускането за взаимодействие между функционалните его състояния и различните житейски позиции, които имат значение за избора и успеха в кариерното развитие.

За реализацията на целите и задачите на дисертационния труд е осъществена адаптация за българската социокултурна среда на използваните въпросници за измерване на функционалните его състояния, житейските позиции, субективното чувство за кариерен успех и обективните фактори за кариерата.

Теоретичната и методологична обосновка е опит за преодоляване на ограниченията на линейността на модела, като се следва интегративната концептуалност при формирането и на тестовата батерия с цел да се покрият максимален брой конструкти.

Изследването е проведено в периода 2017-2018 г., като респондентите са 882 души между 20 и 78 годишна възраст. За целите на проучването те са групирани според демографските признаци пол, възраст, образование, тип организация, заемана длъжност, трудов стаж, заплата и професионална област.

Поставените в изследването цели и задачи, както и характерът на предполагаемите зависимости между изследваните конструкти, определят статистическите методи, които са използвани при обработката на получените тестови резултати. Те включват честотно разпределение, факторен и айтем анализ, т-тест и еднофакторен дисперсионен анализ, корелационен и многофакторен регресионен анализ.

Получените резултати са описани коректно на високо професионално ниво. Представените в табличен и графичен вид данни от емпиричното изследване дават възможност за ясно отграничаване на значимите взаимовръзки между изследваните феномени. Много добро впечатление правят обобщението на резултатите и изводите от емпиричното изследване, които показват компетентността на Сезгин Бекир да анализира и интерпретира резултати от емпирични психологически изследвания и да прави заключения за социалната практика. Всичко това показва подчертан задълбочен изследователски интерес към разглежданата проблематика.

Искам да отбележа коректното отношение към резултатите от емпиричното изследване, въз основа на което С. Бекир извежда и

формулира някои ограничения на изследователския подход, както и насоките към бъдещи проучвания.

Основните приноси на дисертацията могат да бъдат обобщени по следния начин.

1. В теоретичен план е осъществена огромна изследователска работа и е изграден оригинален модел, който интегрира широко приети модели за концептуализация на функционалните его състояние и житейските позиции с цел изясняване на взаимовръзките им с избора на и чувството за успех в кариерата. В тази насока изключително полезен за изследователската практика е предложеният теоретичен анализ.

2. Висока оценка заслужава емпиричната верификация на съвременните изследователски постижения, което обогатява наличната информация и осигурява нов задълбочен поглед въз основа на разкриването на взаимовръзките между изследваните феномени. Като цяло, прави впечатление високата професионална компетентност и изследователска култура на Сезгин Бекир, което му позволява да постигне пълно съответствие между теоретичната и емпиричната постановка на дисертационния труд.

3. Организацията и провеждането на дисертационното изследване са реализирани в съответствие с най-новите постижения на изследователската практика в психологията на личността. В този контекст значим принос е професионално осъществената адаптация на представителни за изследователската практика инструменти, което е важен аспект за психологията на личността от гледна точка на межкултурните сравнения.

4. Дисертационният труд на Сезгин Бекир съответства на най-високите постижения на съвременната психология на личността и има висока екологична валидност.

Препоръките ми към разработката са предимно от техническо естество и не могат да се отразят на отличните ми впечатления от разработката. Ако трудът се предложи за печат, което убедено предлагам, вероятно ще бъде необходимо да се направят някои допълнения в анализа, които се отнасят до практическото приложение на резултатите от проучването.

Представената от докторанта справка за научните приноси и авторефератът отразяват основните положения и постижения на дисертационния труд. По темата на дисертацията са представени общо пет публикации, три от които по темата на дисертационния труд. Те адекватно отразяват основните изследователски постижения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Смятам, че работата е написана коректно и културно. При разработката на докторската дисертация Сезгин Бекир демонстрира висок професионален стил и показва компетентност и умения да

анализира теоретични подходи и емпирични данни, въз основа на които да прави съответните значими изводи и заключения за социалната практика. Също така смятам, че представеният дисертационен труд представлява цялостно и актуално изследване в значима област на съвременната психология. Научните приноси са от методологичен, теоретичен и приложно-практичен характер.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, успешно проведеното емпирично изследване и професионалния теоретичен и емпиричен анализ на изследователските данни, предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.2. Психология (Обща психология - Психология на личността) на Сезгин Мюмюн Бекир.

19.12.2018 г.
гр. София

Подпис:
(проф. д.пс.н. С. Карабельова)